

ОСОБЛИВОСТІ ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА МАЙНО ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-ПІДПРИЄМЦЯ

Сидор Б.А.,

*КНУ ім. Тараса Шевченка,
юридичний факультет,
3 курс ОКР «Магістр»*

Виконавче процесуальне законодавство України надзвичайно невдало регулює процес звернення стягнення на майно фізичної особи – підприємця, зокрема це проявляється у послідовності звернення стягнення. Також, Закон України «Про Виконавче провадження» не визначає процедурних особливостей звернення стягнення на майно підприємця. Тому звернення стягнення на майно фізичної особи, призначене для здійснення підприємницької діяльності, здійснюється за правилами звернення стягнення на майно юридичної особи.

Актуальність теми зумовлена необхідністю належної законодавчої регламентації звернення стягнення на майно фізичної особи – підприємця.

Підприємницька діяльність - це діяльність фізичної особи – підприємця на власний ризик, що зумовлює особисту майнову відповідальність підприємця за своїми зобов'язаннями. Підприємницький ризик – це ризик втрати як майна (зокрема, грошей), яке відокремлене для підприємницької діяльності, так і іншого майна. Майнова відповідальність підприємця будується на засадах ризику. Тобто, перед контрагентами він відповідає за невиконання зобов'язань, якщо воно сталося внаслідок причин, які від нього не залежать [1, 76].

Чинне законодавство України не передбачає виокремлення майна, яке використовується підприємцем для здійснення підприємницької діяльності, із загальної маси належного цьому

громадянинів майна. Тому відповідно до п. 12 Інформаційного листа ВАС України від 23 жовтня 2000 року № 01-8/556 «Про деякі приписи чинного законодавства, що регулює підприємницьку діяльність громадян» стягнення на його майно може бути звернено за рішенням господарського суду на загальних підставах.

Так згідно із ч.1 ст. 52 Цивільного кодексу України фізична особа - підприємець відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном, крім майна, на яке згідно із законом не може бути звернено стягнення. Таким чином, підприємницький ризик, у першу чергу, проявляється у вірогідності втрати всього майна, належного фізичній особі, до складу якого згідно зі ст. 190 ЦК України входять як окремі речі або їх сукупність, так і майнові права та обов'язки [2, 540].

Що стосується зобов'язань не пов'язаних із підприємницькою діяльністю (стягнення аліментів, оплата штрафів) звернення стягнення відбувається, як на майно, що призначене для підприємницької діяльності, так і на майно, що не використовується у підприємницькій діяльності та яке належить їй при поділі цього майна.

Як правило, до підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються правила, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті відносин. Вищезазначене закріплено в ст. 51 Цивільного кодексу України

Отже, відповідно до ст. 66 Закону України «Про виконавче провадження» у разі відсутності у боржника коштів у обсязі, достатньому для покриття заборгованості, стягнення звертається на інше належне йому майно:

- у першу чергу – майно, що безпосередньо не використовується у виробництві (цінні папери, легковий автотранспорт, предмети дизайну офісів та інше майно, готова продукція (товари));
- у другу чергу – об'єкти нерухомого майна, верстати, обладнання, інші основні засоби, а також сировина і матеріали, призначені для використання у виробництві.

Тільки після цього звернення стягнення можливе на інше майно підприємця, не призначене для здійснення підприємницької діяльності.

Відповідно до ст. 69 Закону України «Про виконавче провадження» звернення стягнення на доходи, отримані фізичною особою, яка є суб'єктом підприємницької діяльності, здійснюється за правилами звернення стягнення на заробітну плату (заробіток), пенсію, стипендію та інші доходи боржника.

Звернення стягнення на доходи підприємця тлумачать, як звернення стягнення на отриману ним виручку у вигляді готівкових коштів за товари, роботи чи послуг, а також і виручки, отримані фізичними особами, що перебувають з ним у трудових відносинах.

На практиці, звернення стягнення на доходи підприємця можливе лише при відсутності у нього коштів на рахунках у банках, відсутності чи недостатності майна боржника для повного покриття належних до стягнення сум, а також при виконанні рішень про стягнення періодичних платежів та стягнення на суму, що не перевищує трьох мінімальних розмірів заробітної плати.

Важливим питанням є питання відмежування особистого майна фізичної особи – підприємця від майна, щодо якого законодавством встановлено режим спільної сумісної власності.

Відповідно до ч.2 ст. 52 Цивільного кодексу України фізична особа - підприємець, яка перебуває у шлюбі, відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм особистим майном і часткою у праві спільної сумісної власності подружжя, яка належатиме їй при поділі цього майна.

Проте майно призначене для підприємницької діяльності, яким боржник володіє спільно з іншими особами не підлягає визначенню частки майна боржника в судовому порядку. Так, відповідно до п. 29 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 року № 11 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» майно приватного підприємства чи фізичної особи – підприємця не є об'єктом спільної сумісної власності подружжя, інший із подружжя має право тільки на частку одержаних доходів від цієї діяльності.

Предметом стягнення за боргами фізичної особи – підприємця можуть бути належні йому майнові права, включаючи зобов'язальні права вимоги (дебіторську заборгованість). Державний виконавець, керуючись положеннями ст. 55 Закону України «Про виконавче провадження», має право звернути стягнення на майно боржника, що перебуває в інших осіб, а також на майно та кошти, що належать боржнику від інших осіб.

З метою виявлення дебіторської заборгованості, на яку може бути звернено стягнення, державний виконавець має право вимагати від боржника бухгалтерську звітність і документи, що підтверджують таку заборгованість. Якщо, фізична особа – підприємець перебуває на спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності, то державний виконавець вимагає надання від боржника первісні облікові та інші документи (акти прийняття робіт, товарні накладні, акти звірки заборгованості та інші), що підтверджують наявність заборгованості.

Аналізуючи чинне законодавство можна зробити висновки, що відповідальність по зобов'язаннях, пов'язаних із підприємницькою діяльністю, обмежується певними часовими рамками і може наставати з набуттям особою статусу підприємця, що пов'язується виключно з моментом здійснення державної реєстрації. Так, відповідно до ч. 2 ст.

43 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» дата внесення до Єдиного державного реєстру запису про проведення державної реєстрації фізичної особи – підприємця є датою державної реєстрації фізичної особи – підприємця [3, 76]. Особливістю є те, що якщо особа розпочала підприємницьку діяльність без державної реєстрації, вона буде відповідати за правилами, встановленими для відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності. Також, якщо особа втратила статус підприємця, по зобов'язаннях, пов'язаних із цією діяльністю, вона відповідає і після втрати статусу підприємця.

Ще однією особливістю, є те, що з дня прийняття господарським судом постанови про визнання фізичної особи – підприємця банкрутом припиняється стягнення з цієї особи за всіма виконавчими документами, за винятком виконавчих документів про стягнення аліментів та відшкодування шкоди заподіяної життю та здоров'ю громадян [3, 135]. При банкрутстві реалізації підлягає все майно громадянина – підприємця, за винятком майна, що не включається до складу ліквідаційної маси відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Звернення стягнення на майно фізичної особи – підприємця є складним інститутом, що потребує чіткої та повної законодавчої регламентації. Редакція Закону України «Про виконавче провадження» та Інструкція «Про проведення виконавчих дій» повинна містити окрему Главу, в якій б чітко визначався порядок звернення стягнення на майно фізичної особи – підприємця. Отже, я вважаю, що по зобов'язаннях, пов'язаних із підприємницькою діяльністю, доцільно спочатку звернути стягнення на майно, призначене для підприємницької діяльності (товари, тощо), а за недостатністю – на все інше майно фізичної особи.

Список використаних джерел:

1. Крат В.І., Мица Ю.В., Печений О.П., Спасибо-Фатєєва І.В., Спасибо І.А. Актуальні питання виконавчого провадження [практичний посібник]. – К.: Центр комерційного права, 2009. – 82 с.
2. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзера (кер. авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової. - 2-е вид., допов. і перероб. - К.: Юрінком Інтер, 2005. - Кн. 1. - 736 с.
3. Коваленко Н. Особливості банкрутства фізичних осіб - підприємців // Санація та банкрутство. – 2011. - № 2. – С. 132-140.

4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №№ 40-44. – Ст. 356 [зі змін. та допов.].
5. Закон України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 р. № 606-XIV// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 24, ст.207 (зі змінами та доповненнями).
6. Законодавство України про виконавче провадження. / Укл. Є.П. Бущенко Х.: ТОВ "Одісей", 2008. – 328 с.
7. Постанови Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 року № 11 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя».
8. Інформаційний лист ВАС України від 23 жовтня 2000 року № 01-8/556 «Про деякі приписи чинного законодавства, що регулює підприємницьку діяльність громадян».
9. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 19.10.2010 № 2609-VI// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 31-32, ст.263.
10. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 № 2343-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 31, ст.440.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Бондар І.В.